

POSTANOWIENIE

Dnia 11 kwietnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z wniosku S. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.
o ustalenie ustawodawstwa właściwego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 11 kwietnia 2018 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 21 grudnia 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21 grudnia 2016 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację S. B. od wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 23 maja 2016 r., którym oddalono odwołanie wnioskodawczynie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O. z dnia 28 stycznia 2016 r. ustalającej dla niej od 1 kwietnia 2015 r., jako właściwe, ustawodawstwo polskie.

W skardze kasacyjnej wnioskodawczynie zarzuciła: 1) naruszenie prawa materialnego, a to: a) art. 13 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (dalej jako rozporządzenie podstawowe) w związku z art. 16 ust. 2 i 4 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 (dalej jako rozporządzenie wykonawcze) przez jego

niezastosowanie i w konsekwencji uznanie, że wnioskodawczynie od dnia 1 kwietnia 2015 r. podlega ustawodawstwu polskiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych mimo wykonywania pracy najemnej na terenie Słowacji oraz prowadzenia działalności na własny rachunek na terenie Polski oraz obowiązywania normy kolizyjnej w tym zakresie wskazującej na pierwszeństwo ustawodawstwa państwa miejsca wykonywania pracy najemnej; b) art. 3 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego w związku z art. 6 k.c. przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że wnioskodawczynie zobowiązana była do przedstawienia także dokumentów i dowodów na potwierdzenie, iż świadczona przez nią praca rzeczywiście była wykonywana oraz że nie miała charakteru marginalnego, co skutkowało uznaniem, że wnioskodawczynie nie wykazała, iż w stosunku do niej właściwym z zakresu ubezpieczeń społecznych jest ustawodawstwo słowackie; c) art. 14 ust. 5 lit. b rozporządzenia wykonawczego w związku z art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego przez jego bezpodstawne zastosowanie, co skutkowało uznaniem, że praca najemna wnioskodawczynie na rzecz M. s.r.o. stanowi pracę o charakterze marginalnym; 2) naruszenie prawa procesowego, „mającego istotny wpływ na wynik sprawy”, a mianowicie: a) art. 233 § 1 k.p.c. przez niedokonanie wszechstronnej analizy całego materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie; b) art. 378 § 1 w związku z art. 379 pkt 5 i art. 477¹¹ § 2 k.p.c. przez nieuwzględnienie nieważności postępowania wywołanej pozbawieniem możliwości obrony przez pracodawcę słowackiego swoich praw jako zainteresowanego w sprawie.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzających go - wyroku Sądu pierwszej instancji oraz decyzji organu rentowego i przekazanie sprawy temu organowi do ponownego rozpatrzenia. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniono naruszeniem przepisów procesowych przez pominięcie w postępowaniu sądowym słowackiego pracodawcy jako zainteresowanego, niedostrzeżenie, że doszło do nieważności postępowania i nieuwzględnienie zarzutu w tym zakresie. Skarżąca powołała się również na oczywistą zasadność skargi, podnosząc, że Sąd odwoławczy przyjął prawidłowość ustaleń organu rentowego, podczas gdy organ ten nie przeprowadził w sposób prawidłowy postępowania wyjaśniającego z

instytucją słowacką w zakresie, który pozwoliłby ustalić istotne dla sprawy okoliczności, tj. brak marginalnego charakteru pracy najemnej. W ocenie skarżącej, tryb postępowania organu polskiego był niezgodny z art. 16 rozporządzenia wykonawczego, gdyż brak jest dowodów świadczących o przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego z instytucją słowacką w zakresie marginalnego charakteru wykonywanej tam pracy. Wniosek o ustalenie właściwego ustawodawstwa skarżąca złożyła dopiero w dniu 14 maja 2015 r., a zatem oparcie decyzji ostatecznej na fakcie wynikającym z pisma słowackiej instytucji z dnia 22 stycznia 2015 r. jest niezasadne, gdyż wówczas skarżąca nie wykonywała pracy na terenie Słowacji. W ocenie skarżącej, ze względu na brak kompetencji Sądów obu instancji w zakresie ustalenia na podstawie przedstawionej przez wnioskodawczynię dokumentacji, czy podlega on od dnia 1 kwietnia 2015 r. ubezpieczeniu społecznemu na Słowacji z tytułu wykonywania tam pracy najemnej definiowanej zgodnie z art. 1 pkt a rozporządzenia podstawowego według prawa słowackiego, Sądy nie mogły orzec o istocie sprawy, tj. rozstrzygać, które z dwóch ustawodawstw z zakresu ubezpieczenia społecznego (polskie czy słowackie) jest właściwe. Uzasadnia to uchylenie wydanych w sprawie wyroków, gdyż inne rozstrzygnięcie kolidowałoby z założeniami, na jakich opiera się unijny system koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Przepis art. 398⁴ § 2 k.p.c. wymaga, aby wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania stanowił odrębny element pisma niezależny od przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.). Uzasadnienie wniosku natomiast powinno nawiązywać do przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Spełnienie wymagania z art. 398⁴ § 2 k.p.c. powinno zatem przybrać formę wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wskaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na

uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadni, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek.

Nie zachodzi w sprawie podnoszona przez skarżącą nieważność postępowania z uwagi na pozbawienie możliwości obrony praw przez pracodawcę słowackiego (art. 379 pkt 5 k.p.c.). W orzecznictwie Sądu Najwyższego przesądzono bowiem, że w sprawie o ustalenie właściwego ustawodawstwa, wynikającej z aspektu marginalnego charakteru pracy za granicą, sąd nie jest zobligowany do zawiadania na podstawie art. 477¹¹ § 2 k.p.c. jako zainteresowanego zagranicznego pracodawcy (por. wyroki z dnia 14 lipca 2016 r., II UK 297/15, LEX nr 2120892 oraz z dnia 25 listopada 2016 r., I UK 370/15, LEX nr 2166375).

Skarżąca nie zdołała również wykazać oczywistej zasadności skargi kasacyjnej. Z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wynika konieczność nie tylko powołania się na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, że przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się „oczywistość” zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest uzasadniona w sposób oczywisty. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, czyli że jej zarzuty są zasadne „na pierwszy rzut oka” (*prima facie*) i w sposób oczywisty prowadzą do uznania zaskarżonego wyroku za błędny i jego wzruszenia (por. między innymi postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, niepublikowane i orzeczenia tam powołane). Jest tak dlatego, że o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, iż jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania koniecznej jest wykazanie kwalifikowanej podstawy naruszenia prawa materialnego lub procesowego widocznej przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez wdawania się w pogłębioną analizę prawną. Z tego względu przyjmuje się, że nie spełnia tego wymagania odwołanie się do podstaw kasacyjnych i opatrzenie zawartego tam zarzutu dodatkowo mianem rażącego, ewidentnego, kwalifikowanego lub oczywistego, jeżeli nie zostanie wykazane, w czym przejawia się oczywistość wydania wadliwego orzeczenia. Należy przy tym zwrócić uwagę, że

art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. nie odwołuje się do oczywistego naruszenia prawa, ale do oczywistej zasadności skargi, co oznacza, że oczywista zasadność skargi może wynikać z oczywistego i kwalifikowanego naruszenia przepisu prawa, pod warunkiem jednak, że skarżący wykaże, iż uchybienie to zadecydowało o wyniku sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2012 r., II PK 278/11, LEX nr 1214574).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego na tle art. 13. ust. 3 rozporządzenia podstawowego i art. 16 rozporządzenia wykonawczego wyjaśniono, że nie jest dopuszczalna ocena stosunku prawnego stanowiącego tytuł ubezpieczenia społecznego w innym państwie członkowskim przez instytucję miejsca zamieszkania osoby wnoszącej o ustalenie właściwego ustawodawstwa, ponieważ takiej oceny dokonują organy właściwe do stosowania tego prawa. Oznacza to, że polski organ rentowy (jako instytucja właściwa według miejsca zamieszkania wnioskodawcy) nie ma kompetencji do oceny spełnienia warunków objęcia wnioskodawcy ubezpieczeniem społecznym w innym państwie członkowskim z tytułu wykonywania pracy najemnej (por. wyrok z dnia 6 czerwca 2013 r., II UK 333/12, OSNP 2014 nr 3, poz. 47). W wyroku z dnia 25 listopada 2016 r., I UK 370/15 (LEX nr 2166375), odnoszącym się do sytuacji, gdy wykonywana praca najemna ma charakter marginalny, Sąd Najwyższy stwierdził, że wydanie w sprawach koordynacji decyzji tymczasowej nie musi uwzględniać wniosku pracownika. Korzystne dla niego rozstrzygnięcie następuje tylko wtedy, gdy jego praca nie cechowała się charakterem marginalnym. Ostateczną decyzję w przedmiocie ustalenia właściwego ustawodawstwa wydaje instytucja ubezpieczenia społecznego kraju, w którym złożono wniosek, po ustaleniu właściwego ustawodawstwa w drodze decyzji tymczasowej, doręczonej właściwemu organowi zagranicznemu w trybie procedury określonej w przepisach rozporządzenia wykonawczego. Wydanie decyzji ostatecznej możliwe jest dopiero po zaakceptowaniu (również milczącym) przez zagraniczną instytucję ubezpieczeniową decyzji tymczasowej lub przeprowadzeniu wzajemnych uzgodnień w drodze procedury koncyliacji. Sąd, w postępowaniu odwoławczym od takiej decyzji, skupia uwagę na zachowaniu właściwej procedury wydania decyzji, gdyż jego kompetencje do oceny stanu prawnego w innym państwie unijnym

podlegają ograniczeniom. Stwierdzenia spełnienia warunków ubezpieczenia społecznego oraz marginalnego charakteru pracy najemnej w systemie prawnym państwa wykonywania pracy dokonują organy właściwe do stosowania tego prawa. Instytucja miejsca zamieszkania osoby ubiegającej się o ustalenie ubezpieczenia społecznego w innym państwie może powziąć wątpliwości co do określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa z uwagi na marginalny charakter takiej pracy w jednym z państw unijnych. Wątpliwości tych instytucja miejsca zamieszkania wnioskodawcy nie może sama rozstrzygać, lecz musi dostosować się do trybu rozwiązywania sporów co do ustalenia ustawodawstwa właściwego, wskazanego między innymi w art. 16 rozporządzenia wykonawczego, nakazującego zwrócenie się - w przypadku istnienia wątpliwości bądź rozbieżności - do instytucji innego państwa członkowskiego. Instytucje niezwłocznie dostarczają lub wymieniają między sobą wszystkie dane niezbędne dla ustanowienia i określenia praw i obowiązków osób, do których ma zastosowanie rozporządzenie podstawowe. O tymczasowym określeniu prawa, według którego obejmuje się daną osobę ubezpieczeniem społecznym, instytucja miejsca zamieszkania wnioskodawcy informuje wyznaczone instytucje państwa, w którym wykonywana jest praca. Od tej chwili biegnie termin dwu miesięcy, w czasie których przynajmniej jedna z zainteresowanych instytucji może poinformować instytucję miejsca zamieszkania o niemożności zaakceptowania ustalonego ustawodawstwa lub o swojej odmiennej opinii w tej kwestii. Gdy to nie nastąpi, tymczasowe określenie ustawodawstwa staje się ostateczne.

Powyższa interpretacja nie potwierdza tezy skarżącej, że spełniona została przesłanka oczywistej zasadności skargi kasacyjnej. Ponadto, jak wynika z ustaleń stanowiących podstawę zaskarżonego rozstrzygnięcia, w wyniku prowadzonej przez polski organ rentowy procedury wyjaśniającej słowacka instytucja ubezpieczeniowa w piśmie z dnia 20 sierpnia 2015 r. podała, że praca najemna wnioskodawczynie nosiła znamiona pracy marginalnej. Była ona wykonywana w zakresie 10 godzin miesięcznie za wynagrodzeniem w wysokości 40 euro (około 145 zł). Okoliczność, czy praca ma charakter marginalny należy do sfery ustaleń faktycznych, które nie zostały skutecznie zakwestionowane w skardze kasacyjnej. W ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania skarżąca zarzuciła w tym

zakresie obrazę art. 233 § 1 k.p.c. Tymczasem, w myśl art. 398³ § 3 k.p.c. podstawy skargi nie mogą stanowić zarzuty dotyczące ustalenia faktów i oceny dowodów, do której do sfery art. 233 § 1 k.p.c. odnosi się wprost. W tej sytuacji traci na znaczeniu okoliczność, czy decyzja słowackiej instytucji ubezpieczeniowej o nieobjęciu wnioskodawczyni ubezpieczeniem według słowackiego ustawodawstwa została faktycznie wydana w dniu 22 stycznia 2015 r.

Z tych względów na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

r.g.